

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Πολιτική, Πόλεμος, Στρατηγική

Ενότητα 6: Το Παλιό Καθεστώς

Γιώργος Μαργαρίτης
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

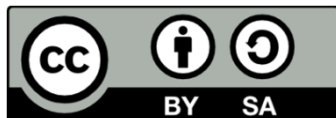
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Το Παλαιό Καθεστώς

17ος - 18ος αι.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648).
2. Το Παλιό καθεστώς, η απόλυτη μοναρχία και οι επαγγελματικοί στρατοί.
3. Λουδοβίκος 14ος.
4. Ειδική Βιβλιογραφία.

Σκοποί ενότητας

- Να αναλυθεί ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648).
- Να γίνει αντιληπτό το Παλαιό καθεστώς.
- Να παρουσιαστεί ο στρατός του Λουδοβίκου 14^{ου}.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Η διαμάχη που επικεντρώθηκε γύρω από την θρησκευτική Μεταρρύθμιση αποτέλεσε αναγκαίο προοίμιο για την ανάδειξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Επρόκειτο για ένα συνολικό διακανονισμό αρχών, συμπεριφορών, κοινωνικού τρόπου οργάνωσης.
- Η Μεταρρύθμιση και η Αντι-μεταρρύθμιση εκφράστηκαν η μεν πρώτη κυρίως από τον Καλβίνο και το κίνημα των Καλβινιστών (Προτεστάντων) η δε δεύτερη από την Εταιρεία του Ιησού (Ιησουίτες). Στα 1609 τα αντίπαλα στρατόπεδα μορφοποιήθηκαν σε εχθρικούς συνασπισμούς: από τη μία η Καθολική Λίγκα, από την άλλη η Προτεσταντική Ένωση.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Το 1618 ο πόλεμος ξεκίνησε – με αφορμή την πίεση για επιστροφή στον καθολικισμό των κατοίκων της σημερινής Τσεχίας. Πολύ γρήγορα επεκτάθηκε σε ολόκληρη την κεντρική Ευρώπη ως τις ακτές της Βόρειας Θάλασσας και της Μάγχης – εκεί δηλαδή όπου η προ-καπιταλιστική διάπλαση των οικονομιών πίεζε για κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές.
- Στον πόλεμο η αρχική υπεροχή ανήκε στους Καθολικούς εξαιτίας του ισπανικού πεζικού και των μεγάλων στρατιωτικών ηγετών που το χρησιμοποίησαν: Tilly, Wallenstein.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Αργότερα, η επέμβαση Σουηδίας υπέρ των Προτεσταντών αποκατέστησε τις ισορροπίες. Οι Σουηδοί με ηγεμόνα τον βασιλιά Γουσταύο Αδόλφο, δεν είχαν τις υλικές δυνατότητες και τους ανθρώπινους πόρους των αντιπάλων τους και γι' αυτό επένδυσαν σε σημαντικές αλλαγές του τρόπου πολέμου. Ο στρατός τους προήλθε από **μαζική σχεδόν επιστράτευση** των μεσοστρωμάτων των σουηδικών πόλεων και των μεσαίων ιδιοκτητών γης. Το οικονομικό πλεόνασμα που δημιουργούσε η εμπορική κίνηση της Βαλτικής αλλά και η βελτίωση των όρων της αγροτικής παραγωγής εξασφάλισαν τον απαραίτητο στην στράτευση και την θητεία «ελεύθερο χρόνο» ποσοστού της σουηδικής κοινωνίας.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Η μακρόχρονη υπηρεσία με θητεία εξασφάλισε πειθαρχία και συντονισμό στο πεδίο της μάχης. Οι στρατεύσιμοι πληρώνονταν ως να ήταν αυτό το μόνιμο επάγγελμά τους. Όταν έλειπαν τα χρήματα τα κενά συμπληρώνονταν από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης που καταδίκασε σε στρατιωτική υπηρεσία παραβάτες και εγκληματίες. Το 10% του άρρενος πληθυσμού (15-60 ετών) επιλεγόταν με κλήρο (κληρωτοί) ή επιλογή.
- Ο σουηδικός στρατός οργανώθηκε σε νέες βάσεις: Έξι ή περισσότεροι λόχοι σε ένα σύνταγμα – ταξιαρχίες αποτελούμενες από ένα σύνολο συνταγμάτων. Το πυροβολικό τοποθετήθηκε μπροστά από την παράταξη στο πεδίο της μάχης σε τρόπο ώστε να παρέχει άμεση υποστήριξη στο πεζικό ενώ το ιππικό κάλυπτε τα πλευρά.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Για να γίνουν δυνατά όλα ετούτα χρειάστηκαν τεχνικές βελτιώσεις: η ομογενοποίηση των πυρομαχικών – έτοιμα γεμίσματα μέσα σε χαρτί – αύξησε την δραστικότητα των πυρών. Το πυροβολικό με έτοιμα πλέον πυρομαχικά πολλαπλασίασε τον ρυθμό βολής και έγινε δραστικό εργαλείο στη μάχη.
- Ο μακρόχρονος πόλεμος σφράγισε την ευρωπαϊκή ιστορία στην αυγή του σύγχρονου κόσμου. Θεωρήθηκε «**θρησκευτικός**» καθώς έφερε αντιμέτωπους Καθολικούς και Προτεστάντες, στην ουσία όμως προσδιόρισε τα όρια της ισχύος των ευρωπαϊκών δυνάμεων και καθόρισε την τύχη της Γερμανίας.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Στο στρατιωτικό και το κοινωνικό πεδίο η πολεμική αυτή σύγκρουση ορίστηκε ως «**ολοκληρωτικός πόλεμος**» καθώς οι «άμαχοι» - οι κοινωνίες ολόκληρες - των εμπόλεμων ζωνών βρέθηκαν ποικιλότροπα στο επίκεντρο της διαμάχης:
- (α) Ο πόλεμος απέκτησε καίρια «οικονομικά» χαρακτηριστικά καθώς η πληρωμή των μισθοφορικών σωμάτων από τους αντίπαλους ηγεμόνες και η τροφοδοσία τους σε μόνιμη σχεδόν βάση απαίτησε την επένδυση στο στρατιωτικό πεδίο του συνόλου των παραγωγικών πλεονασμάτων, ενίοτε με πλήρη αδιαφορία για τις ανάγκες επιβίωσης της ίδιας της κοινωνίας (οι ελλείψεις, η πείνα και ο λιμός, υπήρξαν μέρος της αναμέτρησης).

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- (β) Με τη γενίκευση της χρήσης της πυρίτιδας, οι πολεμικές επιχειρήσεις απαιτούσαν πλέον, εκτός των στρατιωτών, και άφθονο εργατικό δυναμικό για την πραγματοποίησή τους. Οι νέου τύπου οχυρώσεις (στην ουσία μεγάλα χωματουργικά έργα) προϋπέθεταν άφθονο και φθηνό εργατικό δυναμικό ενώ οι πολιορκίες των πόλεων πήραν τη μορφή αναμέτρησης μηχανικών και εργατικού δυναμικού – περισσότερο απ' ό,τι στρατιωτών.
- (γ) Για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του πολέμου οι ηγεμόνες ξεκίνησαν την προοδευτική αντικατάσταση των πολυέξοδων και ενίοτε αναξιόπιστων μισθοφορικών σωμάτων με επαγγελματικά στρατιωτικά σώματα που επέβαλαν, για τη συγκρότησή τους, την επανεμφάνιση κάποιας μορφής στρατολογίας από το κράτος: την επιλογή δηλαδή, μέσα από το κοινωνικό σώμα ενός ποσοστού του ανδρικού πληθυσμού για μακρόχρονη θητεία στα στρατιωτικά σώματα.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε πρώτα από ηγεμόνες των οποίων η εξουσία δεν είχε πρόσβαση σε πλούσια αστικά κέντρα ή σε πλούσιες γεωγραφικές ζώνες. Ο Σουηδός βασιλιάς Γουσταύος-Αδόλφος, γνωστός για τις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις του, ήταν από τους πρώτους που δημιούργησαν επαγγελματικό στρατό στη θέση των μισθοφορικών σωμάτων.
- Με τον τρόπο αυτό η στρατιωτική θητεία έγινε προοδευτικά μέρος της λειτουργίας των κοινωνιών και των κρατών.

Ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648)

- Από την άποψη αυτή ο Τριακονταετής πόλεμος αποτέλεσε ένα μεγάλο βήμα στην πορεία μορφοποίησης του σύγχρονου κράτους. Το κράτος έδωσε την εξουσία του και όσους βρίσκονταν κάτω από αυτή, με τον στρατό και τον πόλεμο: ο στρατός για να επιβάλει τους πολιτικούς στόχους του κράτους – το κράτος για να μπορεί να δημιουργεί στρατό.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το Παλαιό καθεστώς, η απόλυτη μοναρχία και οι επαγγελματικοί στρατοί

Το Παλαιό καθεστώς, η απόλυτη μοναρχία και οι επαγγελματικοί στρατοί

- Μετά τον Τριακονταετή πόλεμο τα ισχυρά κράτη της Ευρώπης επένδυσαν πλέον στους επαγγελματικούς στρατούς περιορίζοντας και, τελικά, εξαφανίζοντας τα μισθοφορικά σώματα. Οι χώρες που δεν μπόρεσαν να ακολουθήσουν αυτό το ρεύμα – π.χ. Οθωμανικά Αυτοκρατορία – είδαν τη στρατιωτική τους δύναμη κυριολεκτικά να καταρρέει στις νέες συνθήκες.
- Οι επαγγελματικοί στρατοί των βασιλείων του «παλαιού καθεστώτος» είχαν κοινά χαρακτηριστικά: στρατιώτες μακρόχρονης θητείας, εξαιρετικά εκπαιδευμένοι, εξαιρετικά ακριβοί. Το κόστος των στατών αυτού του είδους είχε «απρόσμενα» αποτελέσματα. Σε σύγκριση με την αγριότητα και το καταστροφικό κρεσέντο του Τριακονταετούς Πολέμου οι πόλεμοι του Παλαιού Καθεστώτος φροντίζουν να μη διαταράξουν κατά το δυνατό την κοινωνική τάξη του κόσμου – και κατά συνέπεια τη σταθερότητα του κράτους και της μοναρχίας. Ρύθμιση του στρατού, ρύθμιση της πολιτικής και της κοινωνίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Λουδοβίκος 14ος

Λουδοβίκος 14ος

- Μπορούμε να θεωρήσουμε τον στρατό του Λουδοβίκου 14ου (1638-1715) – βασιλιά της Γαλλίας από το 1643 ως το 1715 (κάτω από την πολιτική κηδεμονία του καρδινάλιου Μαζαρέν ως την ενηλικίωσή του) – ως τον πιο αντιπροσωπευτικό στρατό του **Παλαιού Καθεστώτος**. Το ισχυρό γαλλικό κράτος και η πλήρης συγκέντρωση της εξουσίας στο περιβάλλον του μονάρχη επέτρεψαν σημαντικές αλλαγές. Τη “βιομηχανοποίηση” πρώτα απ’ όλα του στρατού σε μεγάλη κλίμακα, εξέλιξη στην οποία συνέβαλαν οι τεχνικές βελτιώσεις: η ξιφολόγχη στην κάνη των τυφεκιών αντικατέστησε την πίκια, ως όπλο σε μάχη σώμα με σώμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη συγχώνευση πικετοφόρων και τυφεκιοφόρων. Οι ενιαία οπλισμένοι σχηματισμοί πεζικού, απέκτησαν πλέον ομοιόμορφα όπλα τα οποία μάλιστα με τη βελτίωση των μηχανισμών της σκανδάλης έγιναν πιο αποτελεσματικά και αξιόπιστα.

Λουδοβίκος 14ος

- Σε αυτό το νέο είδος στρατού είχε κρίσιμη σημασία η διατήρηση των σχηματισμών που θα επέτρεπαν την οργάνωση δραστικού πυρός. Αυτό σήμαινε εξαιρετικά σοβαρή επένδυση στην εκπαίδευση των στρατιωτών. Πολλές φορές η εκπαίδευση κρατούσε ως και πέντε χρόνια. Η στρατιωτική άσκηση, οι “ασκήσεις πυκνής τάξης” και η ακρίβεια που επιτυγχανόταν σε αυτές προϋπέθεταν εξαιρετικό κόστος και μακρόχρονη θητεία. Η τελευταία ήταν πάντοτε μεγαλύτερη των δέκα ετών και ενίοτε έφθανε τα 25 χρόνια.
- Με τις εντυπωσιακές τους ασκήσεις, την ομοιομορφία των στολών και την χορευτική σχεδόν επίδοσή των στρατιωτικών σωμάτων στις επιδείξεις, οι στρατοί αυτού του τύπου έγιναν βιτρίνες της απολυταρχικής εξουσίας των βασιλέων αυτής της περιόδου.

Λουδοβίκος 14ος

- Ήσαν στρατοί καθεστωτικοί πολύ περισσότερο από εθνικοί.
- Οι επαγγελματίες στρατιώτες αυτού του τύπου ήσαν εξαιρετικά ακριβοί άρα, στο πόλεμο επιδιωκόταν η αναζήτηση αποτελέσματος με μικρές απώλειες.
- Μία βαριά κρατική μηχανή βρισκόταν στην υπηρεσία του στρατού: αυτό επέτρεψε την αύξηση του μόνιμου στρατού. Η Γαλλία μετά το 1678 διατηρούσε 200.000 στρατιώτες σε μόνιμη βάση.
- Αδύνατη η στρατιωτική ανάπτυξη χωρίς ισχυρό κράτος (π.χ. φορολογικές μεταρρυθμίσεις Κολμπέρ).
- **Ο στρατός έδινε κύρος στο κράτος και το κράτος έδινε κύρος στο στρατό.**
- Οπισθοχώρηση θεωριών και οργανωτικών σχημάτων τύπου Γουσταύου. Στρατός σε ενιαία παράταξη στα πεδία των μαχών.
- Αντίθετα πρόοδοι στην πολιορκητική τέχνη: Βωμπάν. Χαρακώματα και προοδευτικές βάσεις πυρός – με πυροβολικό.

Λουδοβίκος 14ος

- Στρατοί από άχρηστα παραγωγικά υποκείμενα: αριστοκρατία στο σώμα των αξιωματικών – φτωχοί των πόλεων ή απόκληροι της υπαίθρου σαν στρατιώτες. – ανυποταξία / λιποταξία: μηχανισμοί κολασμού ...

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ειδική Βιβλιογραφία

Ειδική Βιβλιογραφία

- Mention Leon, *L'armee de l'ancien regime, de Louis XIV a la Revolution*, (reprint, Michigan Univ.)
- Wedgwood C.V., Grafton Ant., *The Thirty Years War*, (2005, NYRB Classics)
- Childs John, *Warfare in the Seventeenth Century*, (2006, Harper)
- Martines Lauro, *Furies: War in Europe, 1450 – 1700*, (2013, Bloomsbury Press)

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Μαργαρίτης.
«Τίτλος Μαθήματος. Πολιτική, Πόλεμος, Στρατηγική. Το Παλιό Καθεστώς».
Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Φράγκου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015

